

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання учнів
у громадянській та історичній освітній галузі

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання

1. Історико-хронологічне мислення, орієнтація в історичному часі, встановлення причиново-наслідкових зв'язків між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявлення змін і тяглості в житті суспільства

Орієнтується в історичному часі [ГЮ 1.1]	пояснює, як відбувається відлік часу в історії [6 ГЮ 1.1.1]	пояснює різницю між одиницями вимірювання історичного часу і співвідносить їх (рік — століття — тисячоліття) [6 ГЮ 1.1.1-1]	порівнює різні системи літочислення [9 ГЮ 1.1.1]	пояснює культурно-історичні витоки різних систем літочислення [9 ГЮ 1.1 1-1]
	демонструє знання перебігу подій в часі в межах теми, локалізує події в часі [6 ГЮ 1.1.2]	розташовує події у хронологічній послідовності, укладає хронологічну таблицю [6 ГЮ 1.1.2-1]	пов'язує події, явища, процеси з певними історичними періодами [9 ГЮ 1.1.2]	демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах історичних епох [9 ГЮ 1.1.2-1]
	встановлює віддаленість та тривалість подій [6 ГЮ 1.1.3]	встановлює послідовність історичних подій за допомогою лінії часу [6 ГЮ 1.1.2-2]	встановлює одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їх віддаленість одних від одних (у	визначає віддаленість, тривалість одних подій, явищ, процесів відносно інших [9 ГЮ 1.1.2-2]
		встановлює синхронізує події, явища і процеси [9 ГЮ 1.1.3]	укладає синхроністичну таблицю, наводить приклади спільного і відмінного в історичних	

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		межах теми, з допомогою вчителя) [6 ГІО 1.1.3-1]		подіях, явищах і процесах [9 ГІО 1.1.3-1] розрізняє хронологічний та історичний час [9 ГІО 1.1.3-2] виявляє і пояснює ознаки культурно-історичних епох [9 ГІО 1.1.3-3]
Розкриває взаємозв'язки та тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2]	пояснює зв'язок між подіями, розрізняє причини, приводи, результати і наслідки подій [6 ГІО 1.2.1]	виявляє і розрізняє з допомогою вчителя причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів [6 ГІО 1.2.1-1] описує перебіг історичних подій та визначає тяглість в історичному процесі [6 ГІО 1.2.1-2]	аналізує взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб [9 ГІО 1.2.1]	розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства і пояснює їх взаємовплив на основі отриманих знань [9 ГІО 1.2.1-1] встановлює взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками людей, наводить приклади [9 ГІО 1.2.1-2]
	пояснює присутність минулого в сучасному суспільному просторі [6 ГІО 1.2.2]	наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор,	обґрунтовує вплив людських вчинків, суспільних ідей, технологічних змін на перебіг історичних подій, явищ і процесів [9 ГІО 1.2.2]	пояснює залежність перебігу історичних подій, явищ і процесів від людських вчинків та панівних суспільних ідей

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		соціальні практики тощо [6 ГІО 1.2.2-1]		[9 ГІО 1.2.2-1] аргументує за допомогою історичних фактів вплив на поведінку людини подій політичного, економічного та духовного життя [9 ГІО 1.2.2-2] зіставляє наміри та результати діяльності історичних і сучасних діячів та суспільних груп [9 ГІО 1.2.2-3] висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасному [9 ГІО 1.2.2-4]
			розпізнає ознаки, визначає критерії та характеризує прояви історичних змін та тяглості історичних процесів у певний період (історичну епоху) [9 ГІО 1.2.3]	визначає передумови, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів [9 ГІО 1.2.3-1] визначає критерії змін у житті суспільства (з допомогою вчителя) [9 ГІО 1.2.3-2] наводить приклади змін та неперервності в історії

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
				<p>суспільства, пояснює цю взаємодію [9 ГІО 1.2.3-3]</p> <p>порівнює темпи і напрями історичних змін у хронологічному і територіально-просторовому вимірах [9 ГІО 1.2.3-4]</p>
<p>Виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни [ГІО 1.3]</p>	<p>співвідносить з вивченим періодом (епохою) відомі історичні події та особи, визначає сфери суспільного життя, які зазнавали змін [6 ГІО 1.3.1]</p>	<p>розрізняє природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому [6 ГІО 1.3.1-1]</p>	<p>визначає і розмежовує історичні періоди (епохи) за характерними ознаками [9 ГІО 1.3.1]</p>	<p>співвідносить подію, явище, процес та історичний період [9 ГІО 1.3.1-1]</p> <p>за історичними джерелами визначає період, епоху [9 ГІО 1.3.1-2]</p> <p>користується історичною періодизацією для характеристики історичних подій, явищ, процесів [9 ГІО 1.3.1-3]</p>
	<p>пояснює, як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин</p>	<p>формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей [6 ГІО 1.3.2-1]</p>	<p>визначає та характеризує причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, процесами в часі та просторі [9 ГІО 1.3.2]</p>	<p>пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні</p>

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
	[6 ГІО 1.3.2]	пояснює, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їх життя, станом суспільства [6 ГІО 1.3.2-2]		поняття і терміни [9 ГІО 1.3.2-1] спираючись на логіку причиново-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни [9 ГІО 1.3.2-2] передбачає зміни в різних галузях суспільного життя, прогнозує пов'язані з ними ризики і переваги [9 ГІО 1.3.2-3]

2. Геопросторове мислення, орієнтація в соціально-історичному просторі, виявлення взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього середовища

Орієнтується в соціально-історичному просторі [ГІО 2.1]	використовує карту як джерело інформації [6 ГІО 2.1.1]	виокремлює основні елементи карти та пояснює їх значення [6 ГІО 2.1.1-1] зіставляє картографічну інформацію різних історичних періодів [6 ГІО 2.1.1-2] співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя,	визначає просторові (територіальні) межі історичних подій, явищ і процесів; встановлює залежності між історичним та географічним просторами [9 ГІО 2.1.1]	описує історичні події, явища і процеси за картою [9 ГІО 2.1.1-1] позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів [9 ГІО 2.1.1-2] порівнює інформацію з різних карт, визначає її
--	---	---	---	--

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		текст книжки тощо) [6 ГІО 2.1.1-3]		повноту та достовірність [9 ГІО 2.1.1-3]
		розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти [6 ГІО 2.1.1-4]		перетворює інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки [9 ГІО 2.1.1-4]
	визначає географічне розташування відповідних/указаних природних і соціальних об'єктів [6 ГІО 2.1.2]	визначає орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження [6 ГІО 2.1.2-1]	визначає локальний, регіональний, національний і глобальний виміри історичних подій, явищ і процесів [9 ГІО 2.1.2]	пов'язує історичні факти та артефакти з географічним простором [9 ГІО 2.1.2-1]
		визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій [6 ГІО 2.1.2-2]		визначає належність культурно-історичних пам'яток, господарських об'єктів до географічних, етнографічних та історичних регіонів, країн, цивілізацій [9 ГІО 2.1.2-2]
		позначає розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані [6 ГІО 2.1.2-3]		відстежує і пояснює змінність і варіативність назв об'єктів історичного та географічного просторів [9 ГІО 2.1.2-3]

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
				наводить приклади тривалості і змінності географічних та історичних назв (топонімів, етнонімів тощо) [9 ГІО 2.1.2-4]
Виявляє взаємодію природного і соціального середовищ [ГІО 2.2]	пояснює, як географічне положення впливає на спосіб життя і світогляд людей [6 ГІО 2.2.1]	виявляє чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) [6 ГІО 2.2.1-1] виявляє (з допомогою вчителя) і пояснює виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах [6 ГІО 2.2.1-2]	визначає зумовленість історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей природно-географічним середовищем [9 ГІО 2.2.1]	характеризує діяльність людини у природно-географічному середовищі в різні історичні періоди, наводить приклади впливу людини на природу в минулому і сьогоденні [9 ГІО 2.2.1-1]
	виявляє вплив діяльності людини на навколишнє середовище [6 ГІО 2.2.2]	наводить приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи [6 ГІО 2.2.2-1] діє для збереження навколишнього середовища [6 ГІО 2.2.2-2]	встановлює взаємозв'язок між діяльністю людей та станом природного середовища в минулому і сьогоденні [9 ГІО 2.2.2]	формулює запитання щодо наслідків діяльності людини в природі [9 ГІО 2.2.2-1] характеризує чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства,

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
				соціальний устрій, визначає тенденції економічного розвитку [9 ГІО 2.2.2-2]
				знаходить достовірну інформацію про сутність екологічних проблем та пропонує способи їх розв'язання [9 ГІО 2.2.2-3]
			характеризує колонізаційні та міграційні процеси [9 ГІО 2.2.3]	визначає причини, описує перебіг, встановлює сутність колонізаційних та міграційних процесів [9 ГІО 2.2.3-1]
Орієнтується у громадському просторі та долучається до його формування [ГІО 2.3]	пояснює, що таке громадський простір та його значення для суспільства [6 ГІО 2.3.1]	пояснює відмінності між громадським та особистим простором [6 ГІО 2.3.1-1] наводить приклади і пояснює призначення об'єктів громадського простору в минулому і сучасності [6 ГІО 2.3.1-2] дотримується визначених правил і пропонує у разі	пояснює вплив різних чинників на формування громадського простору [9 ГІО 2.3.1] долучається до формування інклюзивного простору [9 ГІО 2.3.2]	пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів і бере участь у таких заходах [9 ГІО 2.3.1-1] характеризує стан об'єкта громадського простору за певними критеріями [9 ГІО 2.3.1-2]

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку [6 ГІО 2.3.1-3]		пояснює критерії інклюзивності громадського простору [9 ГІО 2.3.2-1]
		пояснює потребу доступності громадського простору для людей з інвалідністю або маломобільних груп населення [6 ГІО 2.3.1-4]		бере участь у громадських ініціативах щодо формування інклюзивного простору [9 ГІО 2.3.2-2]

3. Критичне мислення, робота з різними джерелами інформації та формулювання історично обґрунтованих питань

Добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації [ГІО 3.1]	розрізняє джерела інформації за видами [6 ГІО 3.1.1]	розрізняє джерела інформації за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/ вторинні, текстово-візуальні тощо) [6 ГІО 3.1.1-1]	класифікує джерела історичної та суспільної інформації за видами і походженням [9 ГІО 3.1.1]	розрізняє первинні та вторинні історичні джерела [9 ГІО 3.1.1-1]
		пояснює способи нагромадження та пошуку інформації [6 ГІО 3.1.1-2]		встановлює вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела [9 ГІО 3.1.1-2]
	добирає інформаційні джерела за пропонованою тематикою та походженням [6 ГІО 3.1.2]	добирає інформацію за заданими критеріями [6 ГІО 3.1.2-1]	добирає відомості, необхідні для виконання пізнавального і творчого завдання [9 ГІО 3.1.2]	за самостійно визначеними критеріями добирає інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		інформації, дізнається значення незнайомих слів [6 ГІО 3.1.2-2]		[9 ГІО 3.1.2-1] складає список використаних джерел, дотримуючись засад доброчесності [9 ГІО 3.1.2-2]
Аналізує та синтезує історичну та суспільно важливу інформацію [ГІО 3.2]	використовує історичну та суспільно важливу інформацію із запропонованих ресурсів [6 ГІО 3.2.1]	розрізняє тексти соціального та історичного змісту [6 ГІО 3.2.1-1] виокремлює основне і другорядне в тексті [6 ГІО 3.2.1-2] пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які вжито в запропонованих джерелах [6 ГІО 3.2.1-3] формулює питання різного типу до тексту/ медіатексту, візуальних джерел [6 ГІО 3.2.1-4]	визначає інформаційну повноту джерела, виокремлює основні положення його змісту [9 ГІО 3.2.1]	визначає сутність, важливість джерела інформації, його пізнавальні можливості [9 ГІО 3.2.1-1] ставить обґрунтовані/доречні запитання до змісту здобутої інформації [9 ГІО 3.2.1-2] виявляє смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів [9 ГІО 3.2.1-3] порівнює зміст історичних джерел за самостійно визначеними критеріями [9 ГІО 3.2.1-4]
	пояснює походження історичного, медійного джерела за	визначає риси/ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела	кваліфікує історичну та суспільно значущу інформацію за самостійно	на основі аналізу джерела ідентифікує події та явища політичної, соціальної,

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
	зовнішніми ознаками [6 ГІО 3.2.2]	[6 ГІО 3.2.2-1] визначає тему і походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації [6 ГІО 3.2.2-2]	визначеними критеріями [9 ГІО 3.2.2]	економічної, культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності тощо [9 ГІО 3.2.2-1] характеризує інформацію залежно від джерела походження, часу і місця виникнення та способів поширення інформації в суспільстві [9 ГІО 3.2.2-2] створює власний інтелектуальний продукт, дотримуючись засад академічної доброчесності [9 ГІО 3.2.2-3]
Визначає достовірність історичної та суспільної інформації [ГІО 3.3]	розрізняє факт і судження в запропонованом у тексті/ медіатексті [6 ГІО 3.3.1]	формулює запитання щодо достовірності інформації з різних джерел [6 ГІО 3.3.1-1] застосовує критерії визначення достовірності інформації (з допомогою вчителя) [6 ГІО 3.3.1-2] розпізнає прояви маніпулювання інформацією на	визначає достовірність і повноту джерела відповідно до ustalених (самостійно заданих) критеріїв [9 ГІО 3.3.1]	застосовує критерії для визначення достовірності і повноти інформації [9 ГІО 3.3.1-1] класифікує джерела інформації на підставі їх достовірності, надійності, повноти [9 ГІО 3.3.1-2]

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		конкретних прикладах [6 ГІО 3.3.1-3]		
	оцінює інформацію щодо її достовірності, надійності і повноти [6 ГІО 3.3.2]	визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (в межах теми) [6 ГІО 3.3.2-1] зіставляє джерела інформації щодо достовірності та повноти [6 ГІО 3.3.2-2]	пояснює причини різних інтерпретацій історичної та суспільної інформації [9 ГІО 3.3.2] розпізнає способи маніпулювання інформацією та ознаки пропаганди [9 ГІО 3.3.3]	визначає вплив економічних, політичних, соціальних та культурних обставин на погляди і життєву позицію автора джерела [9 ГІО 3.3.2-1] наводить приклади різних тлумачень минулого суб'єктами історичного процесу [9 ГІО 3.3.2-2] виявляє факти маніпулювання масовою інформацією в текстових і візуальних джерелах [9 ГІО 3.3.3-1] наводить приклади дії пропаганди в суспільстві [9 ГІО 3.3.3-2]
4. Системне мислення, виявлення взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливу історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого і сучасного та зіставлення їх інтерпретацій				
Систематизує і узагальнює соціальну та історичну інформацію [ГІО 4.1]	упорядковує відомості про особу, подію, явище, процес, пам'ятку історії	добирає приклади, які розкривають поняття/ терміни, що використовуються в межах теми	встановлює системно-структурні зв'язки в історичному процесі [9 ГІО 4.1.1]	визначає поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних,

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
(за заданими критеріями) [6 ГЮ 4.1.1]		[6 ГЮ 4.1.1-1] використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження [6 ГЮ 4.1.1-2]		культурних та інших чинників, які впливали один на одного і творили історичну епоху [9 ГЮ 4.1.1-1] формулює запитання стосовно взаємодії суспільно-історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей, робить припущення щодо їх впливу на суспільство [9 ГЮ 4.1.1-2]
розрізняє пам'ятки історії та культури, історичні події, осіб та їх вчинки, соціальні об'єкти та явища за певними ознаками [6 ГЮ 4.1.2]	порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення [6 ГЮ 4.1.2-1] формулює висновок, судження на основі наведених фактів [6 ГЮ 4.1.2-2]	визначає властивості суспільно-історичної спільноти за її складниками: політика, економіка, соціальна сфера, культурно-інтелектуальна діяльність [9 ГЮ 4.1.2]	визначає риси і пояснює цілісність історичних епох у політичній, економічній, соціальній, культурно-інтелектуальній сферах [9 ГЮ 4.1.2-1] пояснює на прикладах відмінності між суспільними системами, характеризує стабільний та нестабільний стани історичних спільнот, пояснює причини цих станів [9 ГЮ 4.1.2-2]	

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
			узагальнює, деталізує (конкретизує) історичну інформацію, шукає аналогії в явищах і процесах суспільно-історичного розвитку, діяльності людей [9 ГІО 4.1.3]	розрізняє коротко- та довготривалі явища і процеси в хронологічному, географічному, людському вимірах [9 ГІО 4.1.3-1] пропонує (з допомогою вчителя) способи розв'язання наявних суспільних проблем, які мають історичне підґрунтя, аналізує суспільний і власний досвід [9 ГІО 4.1.3-2]
Добирає та оцінює аргументи [ГІО 4.2]	використовує джерела для опису історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей [6 ГІО 4.2.1]	визначає придатність отриманої інформації для добору аргументів за допомогою вчителя [6 ГІО 4.2.1-1] описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури [6 ГІО 4.2.1-2]	знаходить та використовує інформацію про історичний факт, артефакт, історичну особу для пояснення багатовимірності історичних процесів [9 ГІО 4.2.1]	досліджує історичні джерела, використовує доведення та спростування для аналізу історичних процесів [9 ГІО 4.2.1-1] використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
				[9 ГІО 4.2.1-2]
	аргументовано пояснює перебіг і сутність історичних і сучасних подій, явищ, процесів, діяльності людей [6 ГІО 4.2.2]	формулює судження про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду [6 ГІО 4.2.2-1]	добирає логічні і достатні аргументи для підтвердження певного судження [9 ГІО 4.2.2]	розпізнає тенденційну інформацію [9 ГІО 4.2.2-1]
		послідовно викладає інформацію, будує виступ з дотриманням структури [6 ГІО 4.2.2-2]	дискутує стосовно важливих для суспільства питань минулого та сучасного [9 ГІО 4.2.3]	виявляє суперечності, логічні та фактологічні помилки в аргументах [9 ГІО 4.2.2-2]
				чітко формулює та висловлює судження стосовно суспільних ідей з урахуванням власного досвіду, різних видів інформації [6 ГІО 4.2.3-1]
				аргументує власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей [9 ГІО 4.2.3-2]
Інтерпретує факти, явища, процеси з минулого і	оцінює значення подій, явища, цінність пам'яток	визначає значущість історичної та сучасної події для	пояснює способи пізнання минулого та причини різних трактувань	описує, аналізує, оцінює різні інтерпретації історичних

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
сучасного; формулює судження, гіпотезу [ГІО 4.3]	культури для конкретного історичного періоду [6 ГІО 4.3.1]	людини і суспільства [6 ГІО 4.3.1-1] висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій [6 ГІО 4.3.1-2] виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах [6 ГІО 4.3.1-3]	історичних подій, явищ і процесів, оцінки діяльності історичних осіб [9 ГІО 4.3.1]	подій, явищ, процесів, діяльності історичних осіб [9 ГІО 4.3.1-1] виявляє витоки різних тлумачень минулого, наводить приклади контроверсійних питань [9 ГІО 4.3.1-2] пояснює історичну реальність (події, явища, процеси) з урахуванням причиново-наслідкових і системно-структурних залежностей [9 ГІО 4.3.2]
				пояснює вплив конкретного вчинку і події з погляду суспільних потреб та інтересів, важливості для власного досвіду [9 ГІО 4.3.2-1] пояснює і наводить приклади єдності, розмаїття і багатовимірності минулого та його впливу на сучасність [9 ГІО 4.3.2-2] висуває гіпотези на основі знань і розуміння стосовно впливу історичних подій на майбутнє [9 ГІО 4.3.2-3]

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання

втілює результати пізнавальної діяльності в медіатекстах
[9 ГІО 4.3.2-4]

5. Усвідомлення власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свободи, повага до прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення

Формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ГІО 5.1]	пізнає себе як неповторну особистість, наділену гідністю [6 ГІО 5.1.1]	обґрунтовує унікальність та неповторність кожної людини [6 ГІО 5.1.1-1] поводиться з повагою до гідності інших осіб [6 ГІО 5.1.1-2] розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними [6 ГІО 5.1.1-3] детально описує та характеризує в цілому себе та інших осіб за різними ознаками (інтереси, світогляд тощо) [6 ГІО 5.1.1-4]	аналізує свою належність до різних спільнот [9 ГІО 5.1.1]	визначає та пояснює, що для нього означає належність до соціокультурної спільноти [9 ГІО 5.1.1-1] пояснює, як належність до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування його поглядів та переконань [9 ГІО 5.1.1-2]
	ідентифікує себе як члена різних спільнот, громадянина України [6 ГІО 5.1.2]	обґрунтовує користь обміну досвідом та взаємонавчання; пояснює значення освіти в житті людини [6 ГІО 5.1.2-1] описує соціокультурні	пізнає себе, свої якості та здібності, розвиває і конструктивно їх реалізує [9 ГІО 5.1.2]	визначає свої сильні та слабкі сторони та формулює способи самовдосконалення [9 ГІО 5.1.2-1] оцінює та контролює

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		<p>практики різних спільнот, до яких належить, порівнює їх з іншими (вподобання у їжі, способи привітання та звертання до людей, формули ввічливості тощо)</p> <p>[6 ГІО 5.1.2-2]</p> <p>пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю</p> <p>[6 ГІО 5.1.2-3]</p>		<p>вплив емоцій на свою поведінку</p> <p>[9 ГІО 5.1.2-2]</p> <p>планує своє життя у коротко- та/ або довготривалій перспективі, планує способи досягнення своїх цілей</p> <p>[9 ГІО 5.1.2-3]</p> <p>формулює і аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання</p> <p>[9 ГІО 5.1.2-4]</p>
	<p>пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах</p> <p>[6 ГІО 5.1.3]</p>	<p>адаптує свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід</p> <p>[6 ГІО 5.1.3-1]</p> <p>гнучко та конструктивно взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій</p> <p>[6 ГІО 5.1.3-2]</p> <p>визначає негативні емоції та застосовує способи їх опанування та реакції на них</p> <p>[6 ГІО 5.1.3-3]</p>	<p>демонструє розуміння гідності людини та способи її обстоювання у спільноті закладу освіти</p> <p>[9 ГІО 5.1.3]</p>	<p>пояснює поняття “гідність” та ідентифікує в минулому та сучасності випадки захисту та порушення гідності людини</p> <p>[9 ГІО 5.1.3-1]</p> <p>обґрунтовує необхідність поваги до власної гідності та гідності іншої особи</p> <p>[9 ГІО 5.1.3-2]</p> <p>аналізує середовище закладу освіти щодо поваги до</p>

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
				гідності та дотримання прав людини (за визначеними критеріями) [9 ГІО 5.1.3-3]
	пояснює своє право на особистий простір (приватність) і право інших осіб на це [6 ГІО 5.1.4]	дотримується вимог щодо непорушення особистого простору інших осіб [6 ГІО 5.1.4-1]	пояснює, що означає бути відповідальним громадянином України [9 ГІО 5.1.4]	характеризує роль держави та демократії щодо забезпечення прав людини і створення умов для розвитку особистості [9 ГІО 5.1.4-1]
		виявляє порушення права на особистий простір та протидіє цьому [6 ГІО 5.1.4-2]		обмірковує, що він може робити для утвердження культури демократії [9 ГІО 5.1.4-2]
				визначає важливість для себе громадянства України, пояснює свої права та обов'язки як громадянина [9 ГІО 5.1.4-3]
Діє з урахуванням принципів прав людини, прав та обов'язків громадянина [ГІО 5.2]	пояснює базові права людини, зокрема дитини, і механізми їх реалізації та захисту [6 ГІО 5.2.1]	пояснює, чому і якими правами від народження наділена кожна людина [6 ГІО 5.2.1-1]	доводить необхідність захисту прав і гідності людини [9 ГІО 5.2.1]	ідентифікує та моделює ситуації, пов'язані з порушенням прав людини, та обирає способи захисту цих прав [9 ГІО 5.2.1-1]
		пояснює, як держава забезпечує реалізацію прав людини (зокрема дитини) [6 ГІО 5.2.1-2]		
		обговорює важливість поваги		

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		прав людини всіма людьми [6 ГЮ 5.2.1-3]		
	протидіє порушенням прав людини [6 ГЮ 5.2.2]	називає порядок дій у випадку порушення прав дитини [6 ГЮ 5.2.2-1] обґрунтовує необхідність захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина [6 ГЮ 5.2.2-2] визнає відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав [6 ГЮ 5.2.2-3] обґрунтовує небезпеку замовчування порушення прав людини [6 ГЮ 5.2.2-4] наводить приклади протидії порушенням прав людини [6 ГЮ 5.2.2-5]	дотримується законів, суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини і принципу поваги до людської гідності [9 ГЮ 5.2.2]	аргументує важливість міжнародних і національних документів, що містять стандарти прав людини [9 ГЮ 5.2.2-1] пояснює різницю між поколіннями прав людини і значимість прав людини для особи, групи людей і суспільства загалом [9 ГЮ 5.2.2-2] розрізняє права людини і обов'язки громадянина, пояснює взаємозв'язок між правами/потребами та правом і законом [9 ГЮ 5.2.2-3] дотримується законодавства та суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини [9 ГЮ 5.2.2-4]
Поважає розмаїття серед людей, протидіє та запобігає	конструктивно взаємодіє з людьми з відмінними	наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в	цінує соціальне та культурне розмаїття, пояснює його переваги і виклики в	аналізує склад сучасного суспільства, своє місце в ньому

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
виявам дискримінації та утисків [ГІО 5.3]	ідеями та цінностями [6 ГІО 5.3.1]	Україні та світі в минулому і сьогоденні [6 ГІО 5.3.1-1] пояснює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу [6 ГІО 5.3.1-2] зіставляє культури, їх цінності, традиції, спосіб життя [6 ГІО 5.3.1-3] висловлює власне судження про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей [6 ГІО 5.3.1-4] взаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями [6 ГІО 5.3.1-5]	сучасному суспільстві [9 ГІО 5.3.1]	[9 ГІО 5.3.1-1] презентує здобутки рідної та інших соціокультурних спільнот [9 ГІО 5.3.1-2] розкриває сутність принципу недискримінації і виявляє його порушення у повсякденному житті і медіаповідомленнях [9 ГІО 5.3.1-3] розрізняє додаткові можливості (привілеї) та обмеження за різними ознаками [9 ГІО 5.3.1-4]
	протидіє утискам, насиллю (булінгу), виявам нерівності або несправедливості і [6 ГІО 5.3.2]	ідентифікує випадки дискримінації (зокрема утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить [6 ГІО 5.3.2-1]	створює безпечне середовище, вільне від утисків, насилля (булінгу), виявів нерівності або несправедливості [9 ГІО 5.3.2]	пропонує способи залучення (інклюзії) різних людей у спільноти різного порядку, враховує при цьому думку людей, які потребують такого залучення

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		наводить історичні та сучасні приклади виявів дискримінації та її подолання [6 ГІО 5.3.2-2]		[9 ГІО 5.3.2-1] аналізує причини та наслідки дискримінації та утисків в минулому і сьогоденні
		виявляє мову ворожнечі [6 ГІО 5.3.2-3]		[9 ГІО 5.3.2-2]
		конструктивно реагує на випадки утисків, насилля та вияви нерівності або несправедливості, не замовчує їх [6 ГІО 5.3.2-4]		пропонує, як протистояти випадкам дискримінації та утисків [9 ГІО 5.3.2-3] пояснює природу виникнення стереотипів, критично оцінює стереотипи та упередження [9 ГІО 5.3.2-4]

6. Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою і суспільством загалом, залучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем

Застосовує принципи та механізми демократії [ГІО 6.1]	дотримується колективно встановлених правил [6 ГІО 6.1.1]	аналізує правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини (зокрема недискримінації) та поваги до гідності людини [6 ГІО 6.1.1-1]	тлумачить сутність принципів та механізмів демократії, визнає її цінність [9 ГІО 6.1.1]	характеризує роль Конституції України, засади діяльності та компетенцію вищих органів влади в Україні, а також самоврядних територіальних спільнот, механізми їх формування та діяльності [9 ГІО 6.1.1-1] пояснює та ілюструє принцип
		аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися [6 ГІО 6.1.1-2]		

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		переконає інших у перевагах поведінки, заснованої на повазі до прав людини і поваги до гідності людини [6 ГІО 6.1.1-3]		верховенства права і розподіл гілок влади, ознаки правової держави і громадянського суспільства [9 ГІО 6.1.1-2]
	бере участь у процедурах самоврядування закладу освіти/ класу та прийнятті рішень [6 ГІО 6.1.2]	бере участь у виборах до органів самоврядування закладу освіти, аналізує та оцінює їх роботу [6 ГІО 6.1.2-1]	застосовує принципи та механізми демократії в житті закладу освіти [9 ГІО 6.1.2]	наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні і суспільні процеси [9 ГІО 6.1.2-1]
				застосовує окремі механізми безпосередньої (прямої) демократії, зокрема електронної [9 ГІО 6.1.2-2]
				використовує принципи врядування, долучається до розроблення правил, які діють у закладі освіти і громаді, виявляє випадки їх порушення [9 ГІО 6.1.2-3]
	дотримується стандартів доброчесної поведінки [6 ГІО 6.1.3]	демонструє сміливість та рішучість в обстоюванні справедливості в середовищі закладу освіти з	пояснює необхідність формування засад чесної взаємодії між людьми в сім'ї та середовищі закладу освіти	характеризує взаємозв'язок та взаємну відповідальність громадян і держави в розвитку

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		дотриманням прав інших учасників освітнього процесу [6 ГІО 6.1.3-1]	[9 ГІО 6.1.3]	правової культури та збереженні територіальної цілісності держави [9 ГІО 6.1.3-1]
		дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті [6 ГІО 6.1.3-2]		обґрунтовує необхідність попри життєві обставини доброчесно та у правовий спосіб утверджувати свої права [9 ГІО 6.1.3-2]
				дотримується принципів академічної доброчесності в навчанні, науковій та іншій творчій діяльності [9 ГІО 6.1.3-3]
Бере участь у розв’язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]	з допомогою вчителя долучається до розв’язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників [6 ГІО 6.2.1]	визначає, що влаштовує/ не влаштовує в знайомому оточенні [6 ГІО 6.2.1-1] пропонує, як можна змінити те, що його не влаштовує [6 ГІО 6.2.1-2] бере до уваги і зважає у власній поведінці на інтереси класної та інших спільнот, до яких належить [6 ГІО 6.2.1-3]	долучається до розв’язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників [9 ГІО 6.2.1]	докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти (заклад освіти, громада, держава, світ) [9 ГІО 6.2.1-1] пропонує декілька варіантів розв’язання проблем відповідної спільноти та обирає найоптимальніший

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		визначає способи власної співучасті в житті класу/ закладу освіти/ родини/ місцевої спільноти [6 ГІО 6.2.1-4]		[9 ГІО 6.2.1-2] виявляє інтереси різних спільнот/ груп і шукає шляхи їх (інтересів) узгодження для розв'язання проблем відповідних спільнот/ груп
		критично осмислює ризику, пов'язані із шкодою для навколишнього середовища [6 ГІО 6.2.1-5]		[9 ГІО 6.2.1-3] визначає способи власної участі в житті класу/ закладу освіти/ родини/ місцевої спільноти
		обговорює те, як громадяни та уряди можуть сприяти сталому розвитку [6 ГІО 6.2.1-6]		[9 ГІО 6.2.1-4] розкриває суть та значення Цілей сталого розвитку ООН
		пояснює вплив вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ [6 ГІО 6.2.1-7]		[9 ГІО 6.2.1-5] критично оцінює роль людей та урядів держав у досягненні Цілей сталого розвитку ООН
		спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах [6 ГІО 6.2.1-8]		[9 ГІО 6.2.1-6] спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах або організовує їх
		емоційно долучається до заходів, які спрямовані на утвердження цінності незалежності і територіальної цілісності України		[9 ГІО 6.2.1-7] бере участь у проектах,

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
		[6 ГІО 6.2.1-9]		спрямованих на утвердження цінності незалежності і територіальної цілісності України [9 ГІО 6.2.1-8]
	розвиває емпатію [6 ГІО 6.2.2]	пояснює, що вдалося та не вдалося досягти під час виконання роботи [6 ГІО 6.2.2-1] описує почуття, емоції та потреби, що мають інші люди [6 ГІО 6.2.2-2] намагається зрозуміти краще своїх друзів, уявляючи, як та чи інша ситуація виглядає з їх погляду [6 ГІО 6.2.2-3] зважає на емоції та почуття інших осіб у своїй поведінці [6 ГІО 6.2.2-4] визнає успіхи та досягнення інших осіб [6 ГІО 6.2.2-5]	розвиває емоційний інтелект [9 ГІО 6.2.2]	оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку [9 ГІО 6.2.2-1] діє добродібно з урахуванням своїх емоцій та почуттів інших осіб [9 ГІО 6.2.2-2]
Осмилює зв'язки між минулим і сучасним громадсько-	описує минуле та сучасне, використовуючи громадсько-політичні поняття:	пояснює значення громадсько-політичних понять (зокрема демократія, свобода, права,	аналізує суспільно важливі процеси [9 ГІО 6.3.1]	аналізує політичне, суспільне і культурне життя в Україні та світі, виклики

Загальні результати	5—6 класи		7—9 класи	
	конкретні результати	орієнтири для оцінювання	конкретні результати	орієнтири для оцінювання
політичним життям [ГЮ 6.3]	демократія, свобода, права, право/ закон тощо [6 ГЮ 6.3.1]	право/ закон) з допомогою вчителя [6 ГЮ 6.3.1-1] застосовує відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних дій та подій [6 ГЮ 6.3.1-2] розрізняє повноваження органів влади і приватних осіб [6 ГЮ 6.3.1-3] бере до уваги зміни, оцінює їх ризики та переваги для власного життя та життя спільноти [6 ГЮ 6.3.1-4] наводить приклади змін у житті суспільства, пов'язаних із різними чинниками; пояснює їх вплив на людину, конкретні соціальні групи та суспільство в цілому в минулому та сьогодні [6 ГЮ 6.3.1-5]	для демократії і прав людини [9 ГЮ 6.3.1-1] аналізує приклади вирішення конфліктних ситуацій в українському суспільстві та світі [9 ГЮ 6.3.1-2] пропонує способи подолання конфліктів, розв'язання соціальних, політичних та інших суперечностей [9 ГЮ 6.3.1-3] пояснює переваги ринкової економіки та важливість чесної конкуренції для розвитку суспільства [9 ГЮ 6.3.1-4]	